

”Nyt minä ymmärrän paljon, mitä työntekijät naiset puhuvat” – Ulkomaalaistaustaiset sairaanhoitajaopiskelijat ammatillisella kielirajalla

Nina Pilke

Pohjoismaiset kielet

Vaasan yliopisto

Denna artikel handlar om fackspecifik språkkompetens i yrkesinriktad undervisningskontext. Artikeln sätter fokus dels på de utmaningar som finns i samband med ett engelskspråkigt Nursing-program, dels på de möjligheter som kan identifieras i de nuvarande verksamhetsätten ur studerandenas, lärarnas och praktikhandledarnas synvinkel. Känneteckenanalysen visar att de största utmaningarna är arbetslivets och praktikplatsernas språkrav, de mångsidiga behov som studerandena har för sin kompetensutveckling, språkundervisningen roll i utbildningsprogrammet och splittrad input. Till de centrala möjligheterna hör studerandenas höga motivation, högre medvetenhet ifråga om språkliga mål, samarbete i olika former, tillgång till språkliga resurser och mångsidiga språkanvändningssituationer.

Avainsanat: ammatillinen kielitaito, englanninkielinen Nursing-koulutusohjelma, harjoittelu

1 Johdanto

Tässä artikkelissa selvitetään ammattiorientoituneen kielenopetuksen ja -oppimisen tavoitteisiin ja keinoihin liittyviä haasteita sekä pohditaan sitä, millaisia mahdollisuuksia toimintatapojen kehittämiseen löytyy työelämän asettamien kielitaitovaatimusten näkökulmasta. Artikkelin on osa loppuvuodesta 2013 aloitettua hanketta *Case Novia*, joka kohdistuu ulkomaalaistaustaisten terveystieteiden opiskelijoiden ammatilliseen kielitaitoon suomalaisessa koulutus kontekstissa.

Vähintään 1/3 sairaanhoitajatutkinnosta suoritetaan ammattikorkeakoulun hyväksymissä toimintaympäristöissä perusterveydenhuollossa ja erikoissairanhoidossa eri opintovuosille tasaisesti jaettuna. Suomessa opiskeleva ulkomaalaistaustainen sairaanhoitajaopiskelija kohtaa näin ollen sekä työyhteisön kielitaitoa koskevat vaatimukset että sen tarjoamat mahdollisuudet kielikompetenssinsa kehittämiseen tutkintoon kuuluvan ohjatun harjoittelun kautta. Aiemman tutkimuksen perusteella harjoitteluun näyttäisi liittyvän kielellisiä haasteita sekä vastuiden että käytänteiden osalta. Esimerkiksi Koivuniemen (2012: 27) selvityksessä, joka koskee maahanmuuttajataustaisen koulutetun hoitohenkilöstön kokemuksia Suomeen asettumisesta ja suomalaisesta työelämästä, hoitotyön johtajat ja esimiehet näkevät etteivät oppilaitokset ota lainkaan vastuuta kielitaidosta.

2 Tavoite ja aineistot

Tutkimuksen tavoitteena on tarkastella ammatillisen kielitaidon tematiikkaa kielenopetuksen ja -oppimisen osalta suhteessa työelämän kielitaitovaatimukseen. Tutkimuskysymyksiä asetetaan kaksi: 1) Millaisia haasteita liittyy ammattiorientoituneeseen kielenopetukseen ja -oppimiseen englanninkielisessä terveydenalan koulutusohjelmassa? ja 2) Millaisia mahdollisuuksia toimintatapojen kehittämiseen löytyy työelämän asettamien kielitaitovaatimusten näkökulmasta?

Artikkelissa keskitytään kolmen fokusryhmän kokemuksiin, joiden pohjalta tunnistetaan olemassa olevia haasteita ja mahdollisuuksia koulutuspolkujen kielenoppimisen käytäntöiden kehittämiseen. Tutkimusaineisto on kerätty Vaasassa ja se koostuu kyselyvastauksista, päiväkirjoista ja haastatteluista.¹ Ensimmäisen fokusryhmän muodostavat sähköiseen kyselyyn alkuvuodesta 2014 vastanneet neljä opiskelijaa, jotka tulevat Belgiasta, Irlannista, Etelä-Sudanista ja Venäjältä ja heillä on kaikilla eri äidinkieli. Harjoittelupäiväkirjoja tuottaneet kaksi opiskelijaa ovat kotoisin Venäjältä (äidinkieli venäjä, harjoitteluopiskelija1) ja Etiopiasta (äidinkieli amhara, harjoitteluopiskelija2). Toinen opiskelijoista tuotti tiettyjen teemojen ja kysymysten pohjalta kirjoitetun ja toinen suullisen päiväkirjan, jossa on kolme osiota (harjoittelun alku, keskivaihe ja loppu). Sekä kyselyvastaukset että pääosin myös päiväkirjat ovat englanninkielisiä.

Toisen fokusryhmän muodostavat Novian koulutusohjelmassa työskentelevät opettajat. Koulutusohjelman johtajan haastattelu on toteutettu ruotsiksi sähköpostitse syksyllä 2013. Kaksi keväällä 2014 *Nursing*-linjan ruotsiksi suullisesti haastattelusta opettajasta on aineenopettaja ja yksi kielenopettaja. Kolmannen fokusryhmän eli harjoittelupaikkojen edustajien neljä haastattelua toteutettiin keväällä 2014 suullisesti suomeksi (3 ohjaajaa) ja ruotsiksi (2 ohjaajaa). Kolme harjoittelupaikkojen haastateltavista työskentelee Vaasan Keskussairaalan psykiatrisella tulosalueella osastonhoitajina esimiestehtävissä eri osastoilla. Kaksi haastateltavaa työskentelee Vaasan kaupungin palveluksessa ja heitä haastateltiin yhdessä suomeksi: perhekeskuskoordinaattori sekä naisille ja lapsille tarkoitetun monikulttuurisen kohtauspaikka *Helmen* työntekijä.²

3 Yhteiskunnallinen ja metodologinen viitekehys

Suomessa ulkomaalaistaustaisia sairaanhoitajia on koulutettu kotimaisten linjojen lisäksi myös englanninkielisillä koulutuslinjoilla vuodesta 1993 ja *Nursing*-ohjelmia on käynnistetty yhteentoista ammattikorkeakouluun (Kela & Komppa 2011: 177). Ajanjaksoilla 2009–2013 ohjelmista valmistui 503 opiskelijaa (OKM 2014) ja lukuvuonna 2014–2015 niissä oli 210 aloituspaikkaa kahdeksassa suomen- tai ruotsinkielisessä

¹ Esimerkkien suomennokset alaviitteissä ovat tekijän.

² Lisätietoa fokusryhmistä löydettävissä Hanna Alitalon pro gradusta (2015).

ammattikorkeakoulussa. (OPH 2014). *Novian* englanninkielinen *Nursing*-tutkinto-ohjelma aloitettiin vuonna 1998. Koulutuksen laajuus on alusta asti ollut 210 ECTS. Koulutuksessa on 14 aloituspaikkaa vuosittain ja noin joka 4. hakija saa paikan. Suomen- tai ruotsinkielisiä opiskelijoita koulutuksessa on keskimäärin 11 %.

Sekä kansainvälisissä että kansallisissa maahanmuuttajia koskevissa tutkimuksissa kielitaito nousee esiin yhtenä merkityksellisenä tekijänä työllistymisen kannalta katsottuna (ks. esim. Tarnanen & Pöyhönen 2011; Nieminen 2011; Pöyhönen, Tarnanen, Vehviläinen, Virtanen & Pihlaja 2010). Terveystieteiden ammattihenkilöistä koskevan lain (1994/559: 18a §) mukaan ammattihenkilöllä tulee olla ”hänen hoitamiensa tehtävien edellyttämä riittävä kielitaito”. Eri säädöksissä ei määritellä tarkemmin riittävyyden kriteereitä muutoin kuin esimerkiksi potilaskertomuksien osalta vaatimuksena kyetä tuottamaan ko. asiakirja: ”[...] itsenäisesti ammattiaan harjoittavan terveydenhuollon ammattihenkilön tulee pitää jokaisesta potilaastaan jatkuvaan muotoon laadittua aikajärjestyksessä etenevää potilaskertomusta” (Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön asetus potilasasiakirjoista 298/2009: 9 §).

Virtasen (2011: 169) mukaan maahanmuuttajat itse ovat tutkimuksissa vielä ulkoreunalla ja hän peräänkuuluttaa mm. terveydenhuoltoalalle aikovien maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden omaa ääntä tutkimukseen. Myös Sunin (2011: 138) mukaan maahanmuuttajien oma kokemus on merkityksellinen, kun arvioidaan kielitaidon riittävyyttä sekä kehitetään kielikoulutuksen tavoitteita ja käytänteitä. Tässä artikkelissa ammatillista kielitaitoa lähestytään sekä ulkomaalaistaustaisten sairaanhoitajaopiskelijoiden että heidän kouluttajiensa kokemuksen kautta syntyneen ja kielitaidon työelämävastaavuutta koskevan tiedon kautta. Tämän tutkimuksen vastaajista kielenopettajan voi katsoa olevan kielenopetuksen ja -oppimisen asiantuntija. Muilla koulutustoimijoilla on puolestaan opintoihin ja työkokemukseen pohjautuvaa ammatillista tietoa työelämässä vaadittavasta erikoisalaviestinnällisestä kielitaidosta. Lähtökohtana on, että yhdistämällä eri toimijoiden kielenopetusta ja -oppimista sekä kielitaitoa koskevat näkemykset ja mielipiteet on mahdollista löytää uusia tapoja toteuttaa ja kehittää *Nursing*-koulutusohjelmaa.

Aineiston analyysissä sovelletaan terminologista käsitteanalyysiä, jossa ammatilliseen kielitaitoon tähtäävää kielenopetusta ja -oppimista lähestytään toiminnan käsitteenä. Tällöin lähtökohtana on ammattialalle kuuluvan toiminnan käsitteen universaalit käsittepiirretyypit: toimija, tavoite, menetelmä, aika, paikka ja olosuhteet (ks. Pilke 2000). Toimijuus rajautuu tässä tutkimuksessa kolmenlaisiin toimijoihin (opiskelijat, opettajat, ohjaajat), joiden käsityksiä suomen ja ruotsin opetuksesta ja oppimisesta tarkastellaan seuraavissa luvuissa tavoitteisiin, menetelmiin sekä aikaan, paikkaan ja olosuhteisiin liittyvien haasteiden ja mahdollisuuksien osalta. Luvussa 7 näkökulmat kootaan yhteen

ja niistä keskustellaan sekä käsitepiirretyypeittäin että koulutuskoko-naisuuden kannalta.

4 Kielenopetuksen ja -oppimisen tavoitteet

Kyselyyn vastanneet neljä opiskelijaa arvioivat englannin kielen taitonsa kielen eri osaluilla vähintään tasolle hyvä. Kolme opiskelijasta arvioi ruotsin kielen taitonsa tasolle *en osaa lainkaan – välttävä* yhden arvioidessa osaamisensa äidinkielen tasoiseksi. Suomen kielen osaamisessa on variaatiota *en osaa lainkaan* -tasolta aina tasolle *hyvä*. Keskimäärin opiskelijat arvioivat suomen kielen taitonsa kokonaisuutena paremmaksi suhteessa ruotsiin. Edellisen syksyn harjoittelujaksoa koskevaan kysymykseen yksi opiskelija vastasi, että hän koki nykyisen kielitaitonsa riittäväksi työelämän kannalta. Harjoittelussa kohdattuja kielellisiä haasteita olivat raporttien kirjoittaminen, omien ajatusten ilmaiseminen, ammattikieli ja potilaiden kanssa puhuminen. Kolme opiskelijaa on osittain samaa mieltä ja yksi on täysin eri mieltä siitä, että Novian *Nursing*-tutkinto antaa heille riittävän kielitaidon Suomessa työskentelyyn. Näin ollen odotukset kielitaidon kehittymisestä kahden jäljellä olevan opiskeluvuoden aikana voi katsoa korkeiksi. Harjoittelupäiväkirjoissaan opiskelijat asettavat viiden viikon mittaisen harjoittelunsa kielelliseksi tavoitteeksi suomen kielen taitojensa kehittämisen erityisesti puhumisen osalta.

Opiskelijat suorittavat pakollisena *Basic Finnish* -kurssin (3 ECTS, 36 kontaktituntia) ja *Swedish*-kurssin (6 ECTS, 72 kontaktituntia). Koska kotimaisten kielten opetusta on ohjelmassa näin rajallinen määrä, opiskelijoita kannustetaan koulutusohjelman johtajan mukaan omaehtoiseen kielenoppimiseen, jotta he pystyisivät suorittamaan työpaikkojen edellytyksenä olevan yleisen suomen- tai ruotsinkielen kielikokeen tasolla 3. Tavoitteena on hänen mukaansa, että opiskelijat seitsemännellä lukukaudellaan osaisivat sekä puhua että kirjoittaa joko ruotsiksi tai suomeksi.

Sekä suomea että ruotsia ohjelmassa sen perustamisesta asti opettaneen kielenopettajan mielestä erityisesti suomenkielen opetusta on tarjolla liian vähän. Hän työskentelee opiskelijoiden kanssa opintojen alkuvaiheessa, joten hänen roolinsa opiskelijoiden kieli- kompetenssin kehittämisessä jää vähäiseksi eikä hän myöskään osallistu yleisiä kielikokeita koskevaan ohjeistukseen. Kieltenopettaja kertoo, että rajallisen kontaktituntimäärän vuoksi opetuksessa painottuu suullisen kielitaidon kehittäminen ja että esimerkiksi potilasasiakirjojen laatimista ei kyetä harjoittelemaan.

Toinen Novian harjoittelujaksoista vastaavista aineenopettajista näkee työyhteisöjen jo harjoittelujaksoille asettamien kielitaitovaatimusten merkityksen tärkeänä motivaattorina opiskelijoiden motivaation ja tavoitteiden asettamisen näkökulmasta:

- (1) Sjukhusen börjar också ställa språkrav på våra studerande, att de ska genomgå en intervju innan de kommer till sjukhuset och gör sin praktik vilket vi var litet fundersamma över från början, att är nu det här bra. Men samtidigt ser jag det också kanske litet som en morot att de har, måste uppnå en viss nivå på språket och det är kanske en, jag hoppas att det är en drivkraft för studerande i alla fall. För att det är ju det att läraren står och säger 'du måste lära dig svenska'.³ (Aineenopettaja1)

Harjoittelijoiden valintaan liittyviä haastattelujen ottaminen käyttöön aiheutti aluksi epävarmuutta Novian opettajien keskuudessa. Sittenmin haastattelukäytänteen on todettu muuttaneen ja selkeyttäneen kielitaidon riittävydestä käytävää keskustelua. Novian aineenopettaja kokee esimerkin 1 pohjalta itselleen ohjaajana helpommaksi tilanteen, jossa sairaala on sekä todennut että myöskin hyväksynyt harjoitteluun tulevien opiskelijoiden kielellisen tason riittäväksi työtehtävien hoidon osalta. Harjoittelujaksoista vastaavien aineenopettajien mukaan, harjoittelujaksoille ei ole laadittu erillisiä kielellisiä tavoitteita, joita olisi seurattu.

- (2) a) Nä, det har inte vi gjort, det har inte vi gjort. Det kanske man sku borda göra. Jo-o, det var en idé.⁴ (Aineenopettaja1)
b) Nå i och med att de har den här intervjun innan de får, att bli accepterad så att säga, så har vi inte diskuterat så mycket för att då är liksom ansvaret på dem.⁵ (Aineenopettaja2)

Esimerkin 2a-kohdassa aineenopettaja1 olisi valmis kehittämään harjoittelujaksoja kielellisten tavoitteiden osalta kun taas b-kohdan aineenopettaja2 katsoo kielellisten tavoitteiden laatimiseen harjoittelupaikkojen ohjaajien tehtäväksi. Keskussairaalan ohjaaja ei pysty tarkentamaan tällaisten tavoitteiden olemassa oloa (3a). Myöskään perhekeskuksen vastuuhenkilön mukaan (3b) kielellisistä tavoitteista ei ole keskusteltu Novian tai opiskelijoiden kanssa lyhyitä haastattelutilanteeseen liittyviä kehotuksia harjoitella esimerkiksi tervehdyksiä lukuun ottamatta.

- (3) a) Nyt mä en osaa sanoo näistä Nursing-opiskelijoista, et oliko, oliko siinä mitään kielellistä tavoitetta esimerkiks. (Keskussairaalan harjoitteluohjaaja2)
b) Ei. Se oli totta kai sillon, että kun haastatteli, mä huomasin sen, että oli hieman niin mä sanoin sitte, että joo, että nyt on semmonen homma, että muutamia juttuja, että ihan tervehdyksiä ja tällisiä, että harjotelkaa. (Perhekeskuskoordinaattori)

³ Sairaalat alkavat myös asettaa kielivaatimuksia opiskelijoillemme, että heidän pitää käydä haastattelussa ennen kuin he pääsevät sairaalaan ja tekemään harjoittelunsa, tähän suhtauduimme hieman mielteliäästi ensin, että onko se nyt hyvä. Mutta samalla näen sen myös ehkä vähän kuin porkkanana, että täytyy saavuttaa tietty kielitaidon taso ja se on ehkä yksi, toivon että se on opiskelijoille kannustin joka tapauksessa. Koska sehän on se, että opettaja siinä sanoo 'sinun täytyy oppia ruotsia'.

⁴ Ei, sitä emme ole tehneet, sitä emme ole tehneet. Ehkä pitäisi tehdä. Joo, se oli idea.

⁵ No koska heillä kerran on se haastattelu ennen kuin he saavat, jotta hyväksytään niin sanotusti, niin emme ole keskustelleet niin paljon, koska vastuu on ikään kuin heillä silloin.

5 Kielenopetuksen ja -oppimisen menetelmät

Kaikki neljä opiskelijaa vastaavat osallistuneensa ruotsin kielen kurssille vapaa-aikanaan kun taas vain yksi on osallistunut suomen kielen kurssille omalla ajalla. He myös opiskelevat näitä kieliä itsenäisesti, puhuvat niitä aina kun mahdollista, lukevat kirjoja ja lehtiä sekä kuuntelevat musiikkia. Harjoittelujakson parhaiksi puoliksi kieliosaamisen kehittämisen näkökulmasta opiskelijat mainitsevat mahdollisuuden harjoitella toiston kautta luokkahuoneen ulkopuolella sekä aidot potilastilanteet. Myös Partasen (2013: 262–265) ulkomaalaistaustaisten sairaanhoitajaopiskelijoiden suomen kielen oppimista koskevia käsityksiä koskevassa tutkimuksessa korostuu sekä kielimuotojen moninaisuuden hallinnan tarve että luokkahuoneen ulkopuolisen kielitaidon harjoittamisen mahdollisuudet.

Harjoittelupäiväkirjoissa molemmat opiskelijat korostavat toisaalta mahdollisuutta erityisesti puhekielen kuuntelemiseen erilaisissa arkipäivän tilanteissa ja toisaalta mahdollisuutta käyttää kieltä ja tarkentaa omaa ymmärrystään tukevaksi koetussa ilmapiirissä. Toisessa harjoittelupaikoista on asiakkaille vapaaehtoisvoimin järjestettyä kielenopetusta, johon myös harjoittelija sai osallistua. Hän näkee tämän merkityksellisenä ja erittäin hyvänä tapana kielenoppimisensa kannalta myös varsinaisten oppituntien ulkopuolella:

- (4) Also it was really, really good that they allowed us to visit some language classes. [...] For example some of the teachers just came fifteen minutes earlier so they tried to speak with us as much as possible. For example one teacher just come and start to ask me from simple questions like “where are you from?” and “what am I thinking about Finland?”, “how I’m living here? Alone or with somebody?” So from that questions she comes to really like going down to the life, like “what I was doing during the school?”, “what do I think about”, well I don’t know, let’s say “what do I think about flowers?” and I need to try to explain her. And it was difficult because I didn’t know the words and I was using dictionary but it also some practice, it was experience, and she understand that I’m learning by that and all the words I’m looking in dictionary, somehow some of them, they are staying in my head so I can use them. And that was really good.⁶ (Harjoittelijaopiskelija1)

Esimerkin 4 pohdinta osoittaa, että opettajan tietoisuus kommunikatiivisesta kompetensista ja siihen perustuvat lyhyetkin aktivoivat vuorovaikutukselliset kielenkäyttömahdollisuudet ovat tarjonneet opiskelijalle positiivista kokemusta kielen käytöstä ja parantaneet hänen ilmaisuvaramiaan. Tämä vastaa Partasen (2013: 265) ja Sunin (2008:

⁶ Oli myös erittäin, erittäin hyvä että he antoivat meidän käydä kielten oppitunneilla [...] Esimerkiksi jotkut opettajat tulivat siis viisitoista minuuttia etuajassa ja koittivat puhua kanssamme mahdollisimman paljon. Esimerkiksi yksi opettaja tuli ja alkoi kysellä minulta yksinkertaisia kysymyksiä kuten “mistä olet?” ja “mitä mieltä olen Suomesta?”, ”kuinka asun täällä? Yksin vai jonkun kanssa?”. Näiden kysymysten kautta hän todella vaikutti haluavan tietää lisää elämästäni yksityiskohtaisemmin, kuten “mitä teit koulussa?”, mitä ajattelen?”, siis en oikein tiedä, sanotaan “mitä ajattelen kukista?” ja minun piti yrittää selittää hänelle. Ja se oli vaikeaa, koska en tiennyt sanoja ja käytin sanakirjaa, mutta se oli myös harjoitusta, se oli kokemusta ja hän ymmärsi, että opin sillä tavalla ja kaikki sanat, jotka katsoin sanakirjasta, jotenkin osa niistä jää päähäni ja voin käyttää niitä. Ja se oli erittäin hyvä.

201) ajatuksia kielellisten resurssien jakamisesta niin, että suomalaiset edistävät oppimista tarjoamalla oppijoiden käyttöön sopivia ilmauksia.

Koulutusohjelman johtaja näkee englannin, suomen ja ruotsin käytön opetuksessa rinnakkaisena keskeisiä käsitteitä koskevien ilmausten osalta. Etenkin ruotsin osuus lisääntyy hänen mukaansa sekä kliinisten toimenpiteiden harjoittelun että luentokielen kautta. Hän mainitsee myös monikielisen kurssikirjallisuuden. Opiskelijoiden vastauksissa kurssikirjallisuus on 90–100 % englanninkielistä. Tämä johtuu osaltaan varmasti siitä, että kyseessä ovat toisen vuoden opiskelijat, joiden kielitaito ei vielä riitä muilla kielillä omaksumiseen. (Vrt. Alitalo 2015: 53.) Aineenopettajien vastauksissa eri kielten käyttö ei näyttäydy aivan yhtä systemaattisena opetustilanteissa kuin koulutusohjelmajohtajan vastauksen perusteella voi päätellä. Toinen heistä sanoo kaiken opetuksen olevan englanniksi ensimmäisenä opiskeluvuotena ja etenkin ensimmäisellä lukukaudella. Molemmat sanovat poimivansa puheeseensa ruotsinkielisiä (toinen myös suomenkielisiä, ks. esim. 5) sanoja työelämätilanteiden ymmärtämisen pohjaksi. Toinen opettajista antaa opiskelijoille tehtäväksi myös kääntää lyhyitä potilaskertomuksia ruotsista englanniksi.

- (5) I princip så har vi ju undervisning på engelska. Och första läsåret – speciellt första terminen så går ju nog allt på engelska. Sen försöker vi ju småningom plocka in svenskan nu främst. Till exempel i Basic Nursing att man då som undervisar på engelska men att säger till exempel 'sheet – lakan – lakana' och så vidare att de får liksom litet grund. Man försöker.⁷ (Aineenopettaja2)

Nursing-opiskelijoilla ei opettajien vastausten mukaan vaikuttaisi olevan paljoakaan kontakteja muihin Novian opiskelijoihin. Opettajat näkisivät kielirajan ylittämisen tärkeänä ja erittäin hyvänä asiana. Yksittäisiä kohtaamisia lukuun ottamatta asia ei kuitenkaan vaikuttaisi toimivan opiskelukontekstissa. Syyksi mainitaan ensisijassa erilaiset opetusohjelmat ja siitä johtuvat koordinoinnin vaikeudet.

Opettajilta kysyttiin myös opettajien, erityisesti aineenopettajien ja kielten opettajien, välisestä yhteistyöstä. Toinen opettajista kertoo kursseilla *Society and Man* ja *Academic Writing* toteutetusta yhteistyöstä, jossa osa tehtäväpalautuksista palveli molempia kurssikonaisuuksia. Käytetty kieli oli tässä tapauksessa kuitenkin englanti. Kieltenopettaja toimisi mieluusti esimerkiksi harjoittelujaksojen aikana yhtenä ohjaavana opettajana. Resurssien rajallisuus on hänen mukaansa syy siihen, miksei tämä ole toteutettavissa. Sekä ohjelmajohtaja että aineenopettajat korostavat vastauksissaan itseopiskelun merkitystä *Nursing*-opiskelijoille, koska Novia ei ole ”kielikoulu”. Tandem, jossa erikieliset opiskelijat auttavat toisiaan oppimaan toisensa kieliä mainitaan myös yhtenä mahdollisuutena ja menetelmänä. Tandem-oppimisessa on kuitenkin ensisijassa kyse

⁷ Periaatteessahan meillähän on siis opetus englanniksi. Ja ensimmäisenä lukuvuonna – erityisesti ensimmäisenä lukukautena kaikki menee englanniksi. Sen jälkeen koitamme poimia mukaan ensisijassa ruotsin. Esimerkiksi kurssilla Basic Nursing opetetaan niin kuin englanniksi mutta sanotaan esimerkiksi 'sheet – lakan – lakana' ja niin edelleen että he saavat ikään kuin vähän pohjaa. Yritystä on.

äidinkielenä mallina olemisesta (ks. esim. Karjalainen, Engberg, Pörn & Korhonen tässä julkaisussa) ja aika harvan *Nursing*-opiskelijan äidinkieli on englanti.

Työelämän edustajina sekä keskussairaalan että *Helmen* harjoitteluohjaajat painottavat harjoittelupaikkansa vuorovaikutukseen perustuvia toimintatapoja, joiden pohjalta kieli-taito kehittyy ”ellei ole aivan unella”. Itsekin ulkomaalaistaustainen harjoitteluohjaaja sanoo kielenoppimisen olevan pitkäjänteistä ja säännöllisyyteen perustuvaa toimintaa, joka edellyttää oppijalta sitoutumista. Perhekeskuskoordinaattori ei näe kielenopetta-mista tai asioiden selittämistä monin eri tavoilla ohjaajien tehtävänä.

6 Kielenopetuksen ja -oppimisen aika, paikka ja olosuhteet

Nursing-opiskelijat vastaavat kyselyssä oppivansa englantia kaikissa tilanteissa ja kai-killä oppitunneilla. Suomea ja ruotsia he sen sijaan vastaavat oppivansa pääasiassa kiel-ten tunneilla sekä harjoittelujaksojen aikana. Sekä koulutusohjelman johtaja että mie-lenterveyspalveluita edustavan harjoittelupaikan edustaja korostaa sairaanhoitajan työn kommunikatiivista puolta. Harjoittelu voidaan hylätä puutteellisen kielitaidon vuoksi ja ohjaaja kertoo organisaation olleen ottamatta juuri *Nursing*-opiskelijoita harjoittelijoiksi parin vuoden ajan kieliongelmiensa vuoksi. Sekä Vaasan Keskussairaalan psykiatrisen avohoidon palveluihin kuuluvassa kuntoutuskodissa työskentelevä ohjaaja että akuutti-osastolla työskentelevä ohjaaja korostavat, että puutteellinen kielitaito voi tässä kon-tekstissa johtaa hyvinkin vakaviin seurauksiin potilaiden tulkintoina ja reaktioina.

Kahden eri harjoittelupaikan ohjaajat pohtivat alueen kaksikielisyyden vaatimuksia eri tavalla. Vaasan kaupungilla työskentelevän mielestä ulkomaalaistaustaisille riittäisi jompikumpi. Keskussairaalan ohjaaja puolestaan viittaa voimassa oleviin kielitai-tovaatimukseen ja siihen ettei vain toista kieltä osaava voi saada vakituista työpaikkaa. Monikulttuurisessa kohtaamispaikka *Helmessä* harjoittelun suorittanut sairaanhoitaja-opiskelija kertoo päiväkirjassaan mahdollisuuden viestiä lasten kanssa olleen positiivista ja tarjonneen erityisiä mahdollisuuksia kielitaidon kehittämiseen. Hän kokee kieli-kompetenssinsa kohentuneen kaikilla kielen osa-alueilla harjoittelun aikana:

- (6) Alussa harjoittelussa minun tavoitteet oli kuunnella ja ymmärtää, mitä asiakkaat sanoivat ja sopeutua suomalainen puhe. Mutta koska minun puhumisen oli niin huono, minä en voinut sanoa tarpeeksi. Mutta nyt minä ymmärrän paljon, mitä työntekijät naiset puhuvat ja joskus voin vas-tata suomeksi. Minä voin myös puhua vähän naiset ja lapset, kuka eivät puhua ja ymmärtää englantia, ja sitten voin kääntää helppo suomea naiselle, joka ei ymmärrä sekä suomea että englantia, vasta venäjää. Ja sitten minun kirjoittamiseen. Jo on paremmin ja koska minä sopeu-dun kuunnella suomea, minä pystyn vastata puhelimeen suomeksi. (Harjoittelijaopiskelija1)

Työpaikan kieliyhteisön on todettu olevan ulkomaalaistaustaiselle otollinen paikka op-pia kieltä. Partasen (2013: 266) tutkimuksen mukaan sairaanhoitajaopiskelijoiden työs-kentely puhdistusalalla opiskelun ohessa voi parhaassa tapauksessa edistää kielitaidon

kehittymistä ja sen kautta omalle alalle työllistymistä. Novian aineenopettajista toinen sanoo, että moni opiskelija pitäisi mieluummin välivuoden opinnoistaan opiskellakseen sen aikana kieliä. Oleskelulupaa ei kuitenkaan saa kieltenopiskeluun.

7 Lopuksi

Keskeisimmät opiskelijoiden, opettajien ja ohjaajien esille nostamat haasteet ja mahdollisuudet on koottu taulukkoon 1 jaoteltuna toiminnan käsitteeseen liittyvien piirteiden pohjalta.

Taulukko 1. *Nursing*-opiskelijoiden kielitaidon riittävyys haasteiden ja mahdollisuuksien näkökulmasta

	Haasteet	Mahdollisuudet
Tavoitteet	<ul style="list-style-type: none"> • työelämässä vaadittava taitotaso korkea koskien sekä suomea että ruotsia • opiskelijoiden osaamisen kehittämisen tarve kielitaidon eri osa-alueilla • sisältöopetuksesta eriytetyn formaalin kieltenopetuksen määrä ja sijoittuminen opinnoissa 	<ul style="list-style-type: none"> • opiskelijoiden halu ja korkea motivaatio saavuttaa riittävä kielitaito • harjoittelupaikkojen haastattelut tavoitteiden saavuttamisen motivaattorina ja tason mittarina • harjoitteluissa joko suomen- tai ruotsinkielen taito • kirjatut harjoitteluja koskevat kielelliset tavoitteet
Menetelmät	<ul style="list-style-type: none"> • itseopiskelupainotus • vaatimus säännölliseen panostukseen kielitaidon kehittämisessä • sanatason input, suomenkielen taidon tukemisen mahdollisuudet formalissa opetuksessa • harjoittelupaikkojen resurssit ja valmiudet tukea kielenoppimista 	<ul style="list-style-type: none"> • opiskelija- ja opettajayhteistyö, myös yli kielirajan • monikieliset opetusohjelmat • harjoitteluja koskevien kielellisten tavoitteiden tukeminen ja seuraminen • tietoisempi kielellisten resurssien jakaminen
Aika, paikka, olosuhteet	<ul style="list-style-type: none"> • haastattelut harjoittelupaikkojen portinvartijana • harjoittelun hylkääminen kielitaidon vuoksi • erityisalakohtaiset vaatimukset • sekä suomen että ruotsin kieltä koskevat vaatimukset 	<ul style="list-style-type: none"> • harjoittelujen monipuoliset kielenkäyttötilanteet • erilaisten työympäristöjen ja työnteon mahdollisuudet • viestintä erilaisten asiakasryhmien kanssa, erityisesti lapset

Tavoitteita koskevat keskeiset haasteet koskevat työelämän vaatimuksia, opiskelijoiden tarvetta kielitaidon monipuoliseen kehittämiseen sekä kieltenopetuksen roolia *Nursing*-ohjelmassa. Tavoitteita koskevinä mahdollisuuksina taulukossa 1 on opiskelijoiden korkea motivaatio, harjoittelupaikan saaminen haastattelun kautta, mahdollisuus keskittyä toiseen kotimaiseen kieleen sekä kielellisten tavoitteiden kirjaaminen.

Menetelmällisenä haasteena on muun kuin englannin kieltä koskevan kieltenopiskelun itseopiskelupainotus, säännöllisyyden vaatimus sekä pirstaloitunut input ja rajallinen mahdollisuus tukea kielenoppimista. Menetelmällisinä mahdollisuuksina voidaan nähdä yhteistyö sekä opettajien että erikielisten opiskelijoiden kanssa. Saman korkeakoulun erikielisten opintolinjojen yhteistyökuvioiden lisäksi myös lisääntymässä olevat kaksikieliset kampukset avaavat mahdollisuuksia sekä opiskelijayhteistyöhön että uudenlaisiin monikielisiin opetuskokonaisuuksiin (vrt. Pilke & Vik 2015). Mahdollisuutena voidaan nähdä myös harjoittelua koskevien kielellisten tavoitteiden saavuttamisen tukeminen sekä niiden aikainen tietoisempi kielellisten resurssien jakaminen.

Harjoittelijoiden valintaa sekä itse harjoittelun suorittamista koskevat kielelliset vaatimukset liittyvät aikaan, paikkaan ja olosuhteiden asettamiin haasteisiin. Koska harjoittelupaikkojen valintakäytäntönä ovat haastattelut voi opiskelijan riittämätön kielitaito sulkea häneltä mahdollisuuden suorittaa harjoitteluja. Opintojen kliinisen sisällön painotus puolestaan voi johtaa harjoittelun hylkäämiseen heikon kielitaidon vuoksi. Yhtenä haasteena on myös se, ettei pelkästään kieliopintoihin voi oleskeluluvan kriteereiden vuoksi keskittyä kesken opintojen. Alan työyhteisöt Vaasassa ovat kaksikielisiä, joten paikallisena haasteena on molempien kielten osaamisen vaatimus. Ajallisina, paikallisina ja olosuhteita koskevinä mahdollisuuksina ovat harjoittelupaikkojen monipuoliset arjen kielitaitoa kehittävät tilanteet, erilaisten asiakasryhmien kanssa viestiminen ja myös erilaisten työympäristöjen ja työnkuvien mahdollisuus. Kielitaidon kehittymisen kannalta monikulttuurista kohtauspaikka *Helmeä* vastaava konteksti vaikuttaisi optimaaliselta *Nursing*-opiskelijan opintojen alkuvaiheen harjoittelupaikaksi. Tämän pohjalta voisi olettaa, että yhteistyö myös esimerkiksi koulujen, päiväkotien ja neuvoloiden kanssa voisi avata uusia mahdollisuuksia toimintatapojen kehittämiseen, joiden kautta voitaisiin konkretisoida asteittain vaativampia kielellisiä tavoitteita ja luoda näin polkuja ammatillisen kielirajan ylittämiseen työllistymisvaiheessa.

Lähteet

- Alitalo, Hanna (2015). *Två nya språk vid sidan av ett yrke. Språklig praxis inom Novias utbildningsprogram Nursing ur student-, lärar- och arbetsplatssynvinkel*. Julkaisematon pro gradu-tutkielma. Vaasa: Tritonia. [lainattu 15.8.2015]. Saatavilla: <http://www.tritonia.fi/fi/e-opinnaytteet/Filosofinen%20tiedekunta>.
- Karjalainen, Katri, Charlotta Engberg, Michaela Pörn & Anna Korhonen (2015). Koodinvaihdot kolmannen kieleen suomen ja ruotsin kielten luokkatandem-opiskelussa. Teoksessa: *Rajojen dynamiikka, Gränsernas dynamik, Borders under Negotiation, Grenzen und ihre Dynamik*. VAKKI-symposiumi XXXV. Vaasa 12.–13.2.2015, 127–136. Toim. Daniel Rellstab & Nestori Siponkoski. VAKKI Publications 4. Vaasa: VAKKI.
- Kela, Maria & Johanna Komppa (2011). Sairaanhoidajan työkieli – yleiskieltä vai ammattikieltä? Funktionaalinen näkökulma ammattikielen oppimisen toisella kielellä. *Puhe ja kieli* 31:4, 173–192.
- Koivuniemi, Sari (2012). Maahanmuuttajataustainen koulutettu hoitohenkilöstö. *Tehyn julkaisusarja B: 1/2012*. Helsinki: Tehy ry.

- Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä (1994/559). [lainattu 1.12.2014] Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1994/19940559>.
- Nieminen, Suvi (2011). *Kuulumisen ehdot. Maahanmuuttajasairaanhoitajat, ammattikuntaan sisäänpääsy ja toimijuuden ehdot*. Acta Universitatis Tamperensis 1616. Tampere: Tampereen yliopisto.
- OKM (2014). *Vipunen – opetushallinnon tilastopalvelu*. [lainattu 1.12.2014]. Saatavilla: <http://vipunen.csc.fi>.
- OPH (2014). *The joint application system to Polytechnics in Finland for spring 2014. Degree Programmes starting in Autumn 2014*. [lainattu 1.12.2014]. Saatavilla: https://opintopolku.fi/wp/wp-content/uploads/2013/12/application_au2014.pdf.
- Partanen, Maiju (2013). Kieli tulee kielen päälle: kansainvälisten opiskelijoiden käsityksiä suomen kielen oppimisesta. Teoksessa: *VAKKI Publications N:o 2*, 257–268. Toim. Maria Eronen & Marinella Rodi-Risberg. Vaasa: VAKKI ry.
- Pilke, Nina (2000). *Dynamiska fackbegrepp. Att strukturera vetande om handlingar och händelser inom teknik, medicin och juridik*. Acta Wasaensia No. 81 Språkvetenskap 15. Vaasa: Vaasan yliopisto.
- Pilke, Nina & Gun-Viol Vik (tulossa, 2015). Parallellspråkighet och diagonal språkanvändning på ett tvåspråkigt gymnasiecampus. *Svenskan i Finland 15*. Tampere: Tampere University Press.
- Pöyhönen, Sari, Mirja Tarnanen, Eeva-Maija Vehviläinen, Aija Virtanen & Lenita Pihlaja (2010). *Osallisena Suomessa. Kehittämissuunnitelma maahanmuuttajien kotoutumisen edistämiseksi*. Jyväskylä: Soveltavan kielentutkimuksen keskus.
- Sosiaali- ja terveysministeriön asetus potilasasiakirjoista (298/2009). [lainattu 20.3.2015] Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20090298?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Sosiaali-%20ja%20terveysministeri%C3%B6n%20asetus%20potilasasiakirjoista%20>.
- Suni, Minna (2008). *Toista kieltä vuorovaikutuksessa. Kielellisten resurssien jakaminen toisen kielen omaksumisen alkuvaiheessa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Suni, Minna (2011). Esipuhe. Suomi toisena kielenä työelämässä. *Puhe ja kieli* 31: 4, 137–138.
- Tarnanen, Mirja & Sari Pöyhönen (2011). Maahanmuuttajien suomen kielen riittävyys ja työllistymisen mahdollisuudet. *Puhe ja kieli* 31:4, 139–152.
- Virtanen, Aija (2011). Käsityksiä kansainvälisesti rekrytoitujen hoitajien ammatillisesta kielitaidosta ja sen kehittämisestä. Mediakeskusteluiden ja asiantuntijan haastattelun analyysia. *Puhe ja kieli* 31:4, 153–172.